

Διδασκαλία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Δημοτικό Σχολείο. Θεματικό έτος 2010 – 11: Ανθρώπινα Δικαιώματα

Γεωργία Καρούντζου
MA in Human Rights, University of London
Αν. Υπευθυνα ΚΠΕ Ν.Κίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Καθίστανται πλέον σαφές ότι δεν αναζητούμε μια αγωγή «κλειστού τύπου» με προκαθορισμένα γνωστικά πρότυπα, αλλά μια Διδακτική της αγωγής του ανθρώπου, που θα χρησιμοποιεί τη γνώση ως εργαλείο ανοιχτής διαδικασίας και θα αφορά στη συνειδητοποίηση του ατόμου ως ικανού χειριστή του κοινωνικού γίγνεσθαι (Αγγελίδης *et al.*, 2004). Το έτος 2011 είναι αφιερωμένο στην εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Μπορούν λοιπόν οι εκπαιδευτικοί να λάβουν υπόψη και την διάσταση αυτή στα φετινά τους προγράμματα. Ενδεικτικά παραθέτουμε κάποια φύλλα εργασίας που μπορούν να γίνουν στα πλαίσια ενός τέτοιου προγράμματος

SUMMARY

The purpose of this paper is to describe the aims of Human Rights education and provide help to all, educators, teachers and trainers to understand human rights and to feel they are important and should be respected, defended of age, gender, ethnic back-ground or educational setting. This way people become able to speak and act every day in the name of human rights so that better quality of human life can be achieved for everyday life.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της UNESCO για τις σύγχρονες κατευθύνσεις της εκπαίδευσης, αναφέρονται στον κρίσιμο ρόλο της στην διαμόρφωση της έννοιας και του περιεχομένου της Αειφόρου Ανάπτυξης (η διευρυμένη έννοια του περιβάλλοντος που πέρα από το αναντικατάστατο οικολογικό απόθεμα, σε μία συνολική θεώρηση οποιουδήποτε θέματος περιλαμβάνει και το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό απόθεμα).

Σύμφωνα με την UNESCO, τα έτη 2005-2014 έχουν οριστεί ως η «Δεκαετία της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη». Σύμφωνα και με τη 78506/Γ7/3-07-2009 «Το πλαίσιο Αναφοράς της εκπαίδευσης για τη Αειφορία και οι Σχολικές δραστηριότητες», το έτος 2011 είναι αφιερωμένο στην εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Μπορούν λοιπόν τα σχολεία με την καθοδήγηση των Υπευθύνων Σχολικών Δραστηριοτήτων να λάβουν υπόψη και την διάσταση αυτή στα φετινά τους προγράμματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στις ιστοσελίδες που ακολουθούν, περιέχονται αφενός η Διακήρυξη της Χιλιετίας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και βοηθητικό υλικό, ώστε να αντλήσουν οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν, ιδέες για να εντάξουν στα προγράμματά τους την εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Σε οποιοδήποτε διαθεματικό πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων μπορεί να εξεταστούν όψεις που αφορούν και τα δικαιώματα αλλά και τη σύνδεσή τους με την αντίστοιχη ατομική και συλλογική ευθύνη. Ενδεικτικές θεματικές είναι

τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο καθαρό περιβάλλον, στην υγεία, στον πολιτισμό, στην εργασία, στην οικογένεια, στην ποιότητα ζωής, τα δικαιώματα των παιδιών κ.ά.

Η εκπαιδευτική διαδικασία στη στενή της έννοια δηλ. στη διεξαγωγή των μαθημάτων στη σχολική τάξη δεν αποτελεί μια απλή διαδικασία μετάδοσης γνώσεων αλλά μια διαδικασία αλληλεπιδράσεων μεταξύ των εταίρων (διδασκόντων – διδασκομένων) με στόχο τη διαρκή αναδιαμόρφωση της προσωπικότητας, των δεξιοτήτων του ατόμου και της συνεχούς αλληλεπιδράσεως μέσω ενός εξεταστικού συστήματος επικοινωνίας που θα εμπλουτίζεται και θα ανανεώνεται διαρκώς.

Η επικοινωνία για να θεωρείται επιτυχώς πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα να εκφράζεται κανείς ελεύθερα στη γλώσσα του, καθώς η γλωσσική έκφραση είναι το κατεξοχήν χαρακτηριστικό της ελευθερίας, της προσωπικότητας και της βαθύτερης υπόστασης του ανθρώπου. Κρίνεται αναγκαία η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας όπως και της γλώσσας που ομιλείται στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον με στόχο τη βελτίωση της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών. Δεν απαιτείται μόνο βελτίωση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή αλλά και ένα κλίμα κοινωνίας και συνεργασίας με τον εκπαιδευτικό για να υπάρχει πραγματική επικοινωνία ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή. Γίνεται φανερό ότι τα μηνύματα των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές μέσω της σωματικής τους έκφρασης, της φωνής, του ύφους, της στάσης και των συμπεριφορών τους να είναι μηνύματα ειρήνης. Διότι αν οι μαθητές βιώσουν τον αυταρχισμό, την ένταση, την καταπίεση και τη στέρηση της ελευθερίας της δικής τους βούλησης γίνονται αρνητικοί, αντιδρούν στη διαδικασία της μάθησης με αποτέλεσμα να αίρεται η επικοινωνία μέσα στην τάξη (Καγκά, 2001).

Η πιο δόκιμη παιδαγωγική μέθοδος φαίνεται να είναι η τεχνική της διαλεκτικής. Τη μέθοδο της δοκιμής και του σφάλματος που χαρακτηρίζεται από τυχαίες διαδοχικές δοκιμές σε μια κατάσταση προβληματισμού μέχρις ότου κάποια αποβεί επιτυχής (Αγγελίδης, 2004). Η τεχνική αυτή που ονομάζεται και επαγωγική, μπορεί να αποδοθεί στο Σωκράτη και αφορά τη διαλογική εκείνη διαδικασία που οδηγεί στο ζητούμενο μέσα από το παιχνίδι (Καψάλης, 2002).. Βασικά συστατικά του παιχνιδιού αυτού η συζήτηση, η επεξεργασία, το ιχνογράφημα, το τραγούδι, ο χορός, ο λόγος-γραφτός και προφορικός-και γενικά οτιδήποτε μπορεί να βοηθήσει στην εξέλιξη της ανθρώπινης σκέψης και να οδηγήσει τα παιδιά να ενστερνιστούν τους κανόνες της ορθής αγωνιστικής ηθικής απέναντι στη ζωή.

Η τεχνική των projects αποτέλεσε από τα τέλη της δεκαετίας του '60 εναλλακτική προσέγγιση στις διαλέξεις και τα σεμινάρια παραδοσιακής διδασκαλίας (Χρυσοφίδης, 2000).

Ο Αμερικανός παιδαγωγικός Kelpatric ορίζει το project ως «εγκάρδια και ειλικρινή πράξη» ανδεικνύοντας την παρώθηση και το ενδιαφέρον των μαθητών ως το κύριο χαρακτηριστικό της μεθόδου. Θεωρεί 'ότι μόνο όταν μαθητές έχουν τη δυνατότητα να παίρνουν τη πρωτοβουλία και να αναπτύσσουν ελευθερία δράσης μπορούν να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητα, να αναπτύξουν ανεξάρτητη προσωπικότητα και ικανότητα δραστηκής παρέμβασης, στοιχεία απαραίτητα για τη δημιουργία κριτικών πολιτών (Χρυσοφίδης, 2000. Καμαρινού, 2001. Ταρατόρη, 2002).

Το project θεωρείται «σε βάθος διερεύνηση ενός θέματος που αξίζει να μελετηθεί». Η διερεύνηση παίρνει τη μορφή ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχουν ισότιμα δάσκαλοι-μαθητές. Είναι μια ανοικτή διαδικασία μάθησης χωρίς αυστηρά καθορισμένα όρια. Ο στόχος δεν είναι να βρεθούν οι σωστές απαντήσεις αλλά να μάθει κανείς περισσότερα για το θέμα.

Ένα project αρχίζει με την υιοθέτηση μιας πρότασης που γίνεται από κάποιο μέλος της ομάδας με αφορμή ένα βίωμα, ένα γεγονός ή κάποιο επίκαιρο πρόβλημα. Ακολουθεί συζήτηση, απόφαση αυτοοργάνωσης, προσδιορίζονται οι στόχοι, το χρονοδιάγραμμα, επινοούνται μέθοδοι επίλυσης, ανταλλάσσονται πληροφορίες και καταβάλλεται να γίνουν πράξη όσα έχουν τεθεί ως στόχοι.

Η μέθοδος project επιχειρεί να φέρει στην επιφάνεια τα προβλήματα που προκύπτουν στις διαπροσωπικές σχέσεις, να τα αντιμετωπίσει με σκοπό την εξάλειψη τους μέσα από τη διαδικασία της ελεύθερης έκφρασης απόψεων, της κριτικής και της τελικής απόφασης από τα μέλη της ομάδας (Χρυσafiδης, 1998)

Η μέθοδος project είναι μια βιωματική μέθοδος που στηρίζεται στη βιωματική αποκάλυψη της γνώσης και όχι στην αποστήθιση της. Είναι επικοινωνιακή γιατί προϋποθέτει κλίμα ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας, προάγει τη συνεργασία, την αμοιβαιότητα, την αλληλοεκτίμηση αφού δομικό της στοιχείο είναι εργασία σε ομάδες που δουλεύουν μαζί για τον κοινό στόχο. Υπάρχει ενεργή συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και όχι παθητική στάση αποδοχής. Η γνώση προσεγγίζεται διεπιστημονικά-ολιστικά σε όλες τις γνωστικές περιοχές (Frey, 1986. Χρυσafiδης, 2000. Καμαρινού, 2001. Ταρατόρη, 2003).

Οι γνώσεις, πάνω στο φυσικό κόσμο για παράδειγμα, είναι συνδεδεμένες με τη Λογοτεχνία, τη Μυθολογία, τις Καλές Τέχνες, την Αισθητική Αγωγή κλπ. Προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές να υπερβούν τα σύνορα του σχολικού χώρου, να έρθουν σε επαφή με άλλες ομάδες (άλλα σχολεία, γονείς, συγγενείς, κοινωνικές αρχές, μη κυβερνητικές οργανώσεις) και στους δικούς τους χώρους, να ανταλλάξουν απόψεις και να οργανώσουν κοινές δραστηριότητες. Μέλη των εξωτερικών ομάδων επισκέπτονται το σχολείο, μιλούν στους μαθητές, παρακολουθούν εκδηλώσεις. Δημιουργείται ένα δίκτυο επικοινωνίας ανάμεσα στο σχολείο και την τοπική κοινωνία.

Ενδεικτικά φύλλα εργασίας

1. Διδάσκοντας τα δικαιώματα

Εισαγωγή με καταγισμό ιδεών.

Ο κάθε άνθρωπος παιδί ή ενήλικας έχει κάποια δικαιώματα που κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει. Ποια νομίζετε ότι είναι αυτά;

Τα δικαιώματα που αναφέρουν τα παιδιά συγκεντρώνονται στον τοίχο.

Δραστηριότητα «Ζωγραφίζοντας τα δικαιώματά μας»

Σε μικρές ομάδες τα παιδιά αναλαμβάνουν να ζωγραφίσουν ένα από τα βασικά δικαιώματα που συνδέονται με τον αυτοσεβασμό και την αυτοπροστασία. Έτσι όπως

αυτά τα αντιλαμβάνονται. Μπορούν στη συνέχεια να κάνουν μια έκθεση με έργα τους μέσα στην τάξη.

Θέματα προς συζήτηση

Πόσο σημαντικό είναι να σέβονται όλοι αυτά τα δικαιώματα και πως μπορούν τα ίδια τα παιδιά να τα διαφυλάξουν.

Κλείσιμο

Πως σας φάνηκε η σημερινή μέρα;

2. Διδάσκοντας τη διαφορετικότητα

Εισαγωγή

Κάντε μια μικρή εισαγωγή για το τι σημαίνει να είναι κανείς διαφορετικός. Μπορείτε να ρωτήσετε τα παιδιά ποιον θεωρούν εκείνα διαφορετικό από τους άλλους. Κάντε μια μικρή συζήτηση, χωρίς όμως να επεκταθείτε πολύ καθώς ακολουθεί σχετική άσκηση.

Δραστηριότητα «Η επίσκεψη των ξένων»

Η τάξη χωρίζεται σε μικρές ομάδες. Από την κάθε ομάδα βγαίνει ένας εθελοντής που θα έχει ένα διαφορετικό ρόλο. Η κάθε ομάδα αποτελεί μια παρέα παιδιών που έχει την οδηγία να παίζει ένα παιχνίδι της αρεσκείας της.

Οι εθελοντές που έχουν βγει έξω από τις μικρές ομάδες έχουν την οδηγία να παίξουν το ρόλο ενός παιδιού που διαφέρει από τα υπόλοιπα, (το ένα μπορεί να προέρχεται από άλλη χώρα, το άλλο να έχει κάποιο κινητικό πρόβλημα και το τρίτο κάποιο ανατομικό ή εμφανισιακό χαρακτηριστικό διαφορετικό από τα συνήθη). Ούτως ή άλλως αυτό που θέλουμε είναι να δώσουμε την ευκαιρία στα παιδιά να παρατηρήσουν τη συμπεριφορά τους απέναντι σε οποιαδήποτε διαφορετικότητα.

Στους τρεις εθελοντές δίνετε ξεχωριστά από τους άλλους τις ακόλουθες οδηγίες: Ο καθένας πρόκειται να πάει σε μια ομάδα και να επιδιώξει να ενταχθεί στην ομάδα αυτή, θα προσπαθήσει να τον δεχτούν τα παιδιά στο σπίτι τους.

Ζητούμε από τα μέλη της κάθε ομάδας να διαδραματίσουν με τη σειρά τη σκηνή τους λειτουργώντας ο καθένας όσο πιο φυσικά μπορεί.

Αφήστε τη δραματοποίηση να εξελιχθεί και όταν θεωρήσετε ότι έχει φτάσει σε ένα ικανοποιητικό σημείο σταματήστε την. Συνεχίστε με τη δεύτερη και με την τρίτη ομάδα.

Μετά από την κάθε δραματοποίηση ακολουθεί μια μικρή συζήτηση. Είναι σημαντικό να βοηθήσετε τα παιδιά να μοιραστούν τα συναισθήματα που βίωσαν και τις σκέψεις τους.

Ερωτήσεις που μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό είναι οι ακόλουθες:

- Πως αισθάνθηκε το παιδί που έχει την ιδιαιτερότητα με τον τρόπο που το δέχονται οι άλλοι;
- Πως αισθάνθηκαν οι υπόλοιποι;
- Πως τους φαίνεται το νέο μέλος;
- Παρατήρησε ο καθένας κάτι στη συμπεριφορά του;

- Θα ήθελε να αλλάξουν κάτι αν ξαναέπαιζαν τη σκηνή;

Αφού τελειώσετε με τα μέλη της ομάδας ρωτήστε τους άλλους τι παρατήρησαν στη διαδικασία της συγκεκριμένης ομάδας. Τι έχουν να σχολιάσουν, να προτείνουν;

Συζήτηση:

Μετά από όλα αυτά τι έχουν να πούνε για τη διαφορετικότητα; Τελικά ποιος είναι ο «διαφορετικός»; Μήπως υπό κάποιες συνθήκες θα μπορούσαμε να είμαστε όλοι διαφορετικοί; Πως νιώθει κανείς όταν είναι διαφορετικός; Τι θα είχαν να πούνε τελικά; θέλουνε κάτι να αλλάξει στη συμπεριφορά τους; Κάτι να διατηρήσουν;

Κλείσιμο

Ζητήστε από τα παιδιά να καθίσουν στη θέση που ήταν πριν στο σπίτι των παιδιών και να αποτελειώσουν αυτό που έκαναν πριν έχοντας στο μυαλό τους όλα όσα διαδραματίστηκαν στη σημερινή συνάντηση.

Κατόπιν ζητήστε από τα παιδιά να σταθούν στον κύκλο. Τους ζητάτε να λυγίσουν ελαφρά τα γόνατα και να πατήσουν καλά τα πόδια στη γη. Μετά να χαλαρώσουν και να κλείσουν τα μάτια τους. Να πιάσουν τα χέρια των διπλανών τους και να σφίξουν απαλά τα χέρια δίνοντας ενέργεια ο ένας στον άλλο από αριστερά προς τα δεξιά. Τους ζητάτε να ανοίξουν αργά αργά τα μάτια τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδης Ζ., Παπαδοπούλου Π., Αθανασίου Χρ., επιμ., (2004), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα*, Θεσσαλονίκη, Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Θεσ/νίκης, Γραφείο Π Ε
- Andreopoulos, G., (1977), *Human Rights Education in the Post-War Context*, in *Human Rights Education for the Twenty-First Century*, (eds.) J.G. Andreopoulos, P.R.Claude, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, σ. 9-20.
- Bonino, E., (1999), *Για ένα νέο ρεαλισμό*, στο *UNESCO Courier*, Δεκέμβριος, σ. 21-22.
- Boughari, S., (1999), *Μαλλί: Ανάπτυξη χωρίς κοινωνικό πρόσωπο*, στο *UNESCO Courier*, Μάιος 1999, σ. 23.
- Cassese, A., (1990), *Human Rights in a Changing World*, Cambridge, Polity Press.
- Cambell, B., (1998), *Οι κίνδυνοι της παγκοσμιοποίησης*, στο *UNESCO Courier*, Δεκέμβριος, σ. 27-30.
- Claude, P.R., (1977), *Global Human Rights Education: The Challenges for Non-Governmental Organizations*, in *Human Rights Education for the Twenty-First Century*, (eds.) J.G-Andreopoulos, P.R. Claude, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, pp.394-415.
- Demison, F.E., (1967), *Why Growth Rates Differ. Post war Experience in Nine Western Countries*, Washington D.C., Brookings Institution.
- Elliot, V., (1999), *ΗΠΑ: Το ευαγγέλιο της ατομικής προσπάθειας*, στο *UNESCO Courier*, Μάιος 1999, σ. 27-28.
- Harsono, A., (1999), *Η αγορά: ένας άστατος φίλος*, στο *UNESCO Courier*, Μάιος, σ. 23-24.
- Human Rights USA Resource Center, (web site), <http://hrusa.law.umn.edu/hrh-and-h/Part-2/>, 26/6/1999.
- Καψάλης, Α. & Παπασταμάτης, Α. (2002), *Εκπαίδευση Ενηλίκων Τεύχος Α' Γενικά Εισαγωγικά Θέματα*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

- Kohut, J., (1999), *Η ανθρώπινη ανάπτυξη στην πράξη*, στο *UNESCO Courier*, Μάιος, σ. 17-19.
- Mayor, F., (1998), Πρόοδος για ποιον;, στο *UNESCO Courier*, Σεπτέμβριος, σ.9-10.
- Meintjes, G., (1977), *Human Rights Education for Empowerment: Reflections on Pedagogy in Human Rights Education for the Twenty-First Century*, (eds.) J.G. Andreopoulos, P.R.Claude, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, pp.64-79.
- Noman, O., (1999), *Η ανατολική Ευρώπη: Που πάει το κράτος;*, στο *UNESCO Courier*, Μάιος σ.30-31.
- Oswaldo de Rivero, *Debunking the Myths of Development*, (web site), UNESCO, http://www.unesco.org/courier/1999_08/uk/dires/txt1.html, 18/9/1999.
- Ρήγος, Α., (1999), *Ανθρώπινα δικαιώματα: Μια οικουμενική υπόθεση αλλά ουδόλως υπερταξική*, στο Δελτίο Θυέλλης, ειδική έκδοση: Τα δικαιώματα στη νέα εποχή, Αθήνα, Ιούλιος, σ. 51-53.
- Ricuperio, R., (1999), *Η βέλτιστη κρίση του αιώνα*, στο *UNESCO Courier*, May σ.20-22.
- Smith R., Standish P., (1997), *Teaching Right and Wrong: Moral Education in the Balance*, Great Britain, Crowell Press.
- Starkey H., (1999), *The Council of Europe Recommendation on the Teaching and Learning of Human Rights in Schools*, in *The Challenge of Human Rights Education*, (ed.) Hugh Starkey, London, Council of Europe, pp. 20-38.
- UNESCO, (1990), *Εκπαίδευση: Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της*, Αθήνα, Gutenberg.
- Χρυσαφίδης Κ.,(1998), *Βιωματική Επικοινωνιακή Διδασκαλία: Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*. Gutenberg. Αθήνα
- Frey K.,(2002) *Η μέθοδος project*, μετάφραση Κλ. Μάλλιου, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη.